

Teşkilât-ı Mahsûsa'nın Reisi Süleyman Askerî Bey Hayatı, Siyasî ve Askerî Faaliyetleri

Nurettin Şimşek

Ankara, Altınordu Yayınları, 2018, 223 sayfa, ISBN: 978-605-2028-37-7

Hanife ÖZBEK*

Nurettin Şimşek, *Teşkilât-ı Mahsûsa'nın Reisi Süleyman Askerî Bey Hayatı, Siyasî ve Askerî Faaliyetleri*; adlı eserinde, ailesi, eğitimi, Teşkilât-ı Mahsûsa, Trablusgarp, Garbî Trakya ve Irak Cephesi'ndeki yaşanan gelişmeler ve faaliyetleri çerçevesinde durulmaktadır.

Eserde; Osmanlı İmparatorluğunun egemen olduğu bölgelerde, Arabistan'dan, Orta Asya'ya bütün İslâm coğrafyasında ve komşu bölgelerde faaliyet gösteren, Trablusgarb'ta, Batı Trakya, Mısır ve

* Milli Savunma Üniversitesi, ATASAREN, Harp Tarihi Ana Bilim Dalı, Özel Öğrenci, hanife.ozbek@mynet.com

Irak'da; İtalyan, Bulgar, Yunan ve İngilizlere karşı, halkı direniş için örgütlemeye çalışan, komiteler kurma gayreti içinde olan Teşkilât-ı Mahsûsa'nın 1918'de feshedilmesine kadar geçen zaman aralığında, Trablusgarp ve Balkan savaşları'nda önemli rol oynamış, Teşkilât-ı Mahsûsa'nın ikinci adamı olan Süleyman Askerî Bey'in hayatı, siyasi ve askerî faaliyetleri anlatılmaktadır.

Biyografi türü olan eser; yazarın belirttiği üzere, Süleyman Askerî Bey'in hayatı çalışmanın odak noktasını oluştururken, Askerî Bey'in gizli vazifelerde olması sebebiyle, yeterli bilgiye ulaşamadığı ve araştırmanın konusu gereği genellikle kendisi ile ilgili detaylı malûmat verilemediğini belirterek, eserde aldığı görevler, görev alanı ve yaklaşık on yıllık (1905-1915) kesidi konu alınmaktadır. Süleyman Askerî Bey'in hayatı, siyasî ve askerî faaliyetleri arşiv belgeleri (ATASE ve BOA), telgraf, hâtırât ve araştırma türü eserler incelenerek kitap haline getirildiği ifade edilmektedir.

Giriş bölümünde; Süleyman Askerî Bey'in yetiştiği şartlar ve Osmanlı Devleti'nin bu dönemdeki durumu ana hatlarıyla ele alınmıştır. II. Abdülhamid döneminden çok kısa bahsederek, etkin vazifelerde bulunan Süleyman Askerî Bey'in, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu görmeye ömrünün yetmediğini ifade ederek, birinci bölüme geçiş sağlanmıştır.

Birinci bölümde; Süleyman Askerî Bey'in ailesi ve eğitimi başlığı altında, memleti ve ailesi hakkında bilgi, Askerî isminin soyadı gibi düşünülmemesi gerektiğini o tarihlerde soyadı kullanılmadığı için dedesinin ismini almış olabileceği üzerinde durulmakta; eğitimi kısmında ise Harp Okulu öncesi ve Harp Akademi'si yıllarına yer verilmektedir.

İkinci bölümde; Makedonya (Manastır)'daki 1905-1910 tarihleri arasında geçen zaman zarfında ki askerî ve siyasî faaliyetleri, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Manastır kolu'nda Türk çeteleri kurma görevi ve Trablusgarp'taki faaliyetleri ele alınmıştır.

Yazar, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Sultan II. Abdülhamid yönetimine karşı şehirlerde hücreler kurularak ordu içinde teşkilatlanma şeklinde örgütlendiğini; cemiyet üyesi subayların, canlarını cemiyetin amaçları uğruna feda etmeye hazır "*Fedâî Zâbitân*" olarak adlandırıldığını, bu düşük rütbeli subayların, çok önemli faaliyetlerde bulunmuş, hiçbir şahsî menfaat gözetmeden hizmet ederek, en yüksek erkâna söz geçirecek mevki elde etmiş, teşkilâtın gücünü gösterecek şekilde hizmet yapmış olduklarını ifade etmektedir.

İzmir'deki faaliyetleri ve Sultan II. Abdülhamid'e bağlı olan Şemsi Paşa'nın cemiyet tarafından öldürülmesine karar verilmesi ve öldürülmesinde Süleyman Askerî Bey'in rolü olup olmadığı, Paşa'nın vurulması hadisesinin hatırat türündeki eserlerde farklılıklar olduğuna değinilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu dönemde; İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Avusturya güçlerini arttırarak "*medeniyet götürme*" adına sömürge elde etme yarışına girmişlerdi. Cebelitarık Boğazı'ndan Süveyş Kanalı'na uzanan deniz yoluna egemen konumda olan Trablusgarp, İtalyan nüfuz ve etkisini Ege Denizi'ne kadar uzatmayı sağlayacağı düşüncesiyle İtalya için en elverişli bölge olmaktaydı. İtalya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ederek, Trablusgarp'a saldırması üzerine Osmanlı Devleti'nin gerekli düzenli birliği buraya aktaramaması ve aktarmadaki zorluklar ifade edilmeye

çalışılmış, Enver Bey ile Mustafa Kemal Bey'in bölgeye gelmesi ve Süleyman Askerî Bey'in faaliyetleri ele alınarak aktarılmaktadır.

Üçüncü bölümde, Balkan Savaşları ve Edirne'nin kurtuluşu mücalesinde gelişen olaylar, Ortaköy görüşmesi, gönderilen talimat, telgraflar, Garbî Trakya Hükûmet-i Muvakkatesi'nin kurulması ve sona ermesi, İstanbul Antlaşmasının Batı Trakya ile ilgili hükümleri, Bulgarlara teslimi sırasında yapılan yazışmalar ile ilgili bilgi verilmektedir.

Süleyman Askerî Bey'in Garbî Trakya'daki faaliyetleri kısmında, Birinci Balkan Savaşı ve Londra Barış Antlaşması ile Balkanlı Müttefiklere bırakılan toprakların paylaşılmasında yaşanan anlaşmazlık sonucu İkinci Balkan Harbi'nin çıkması sonucunda Londra Anlaşması'nın hükümsüz sayılmasıyla gelişen olaylar, Doğu Trakya ve Edirne'nin kurtarılması ele alınmaktadır.

Doğu Trakya ve Edirne'nin kurtarılması, İttihat ve Terakki Cemiyeti liderlerinden Talat, Enver ve Cemal Beyler'in hükümet ve devlet içinde; mühim kararlar verirken, Mebusan Meclisi'nin onayına gereksinim duymadan hareket etmelerine olanak sağladığı ifade edilmektedir.

Süleyman Askerî Bey'in Ortaköy görüşmesinde konuda ki hassasiyeti şu şekilde paylaşılmakta; "...Gerekirse herşeyini feda edeceğimi, seve seve ölüm cezasını da kabul edeceğimi söyledi" ifadesi aktarılmaktadır. Ayrıca, Enver Bey'in, Batı Trakya faaliyetleri için, Süleyman Askerî Bey ile Eşref Kuşçubaşı'nı görevlendirmesine ve buradaki faaliyetleri aktarılmaktadır.

Gaybî Trakya'nın geri alınmasında ikinci safha kısmında, Ortaköy görüşmesinden sonra, Türk Kuvvetleri'nin Batı Trakya'da ele geçirdiği alan genişlemiş olmakla birlikte, Süleyman Askerî Bey, Gaybî Trakya Hükûmet-i Muvakkatesi adlı bir hükümet kurduğunu ilan etmesi ifade edilmektedir. Hükümetin kurulduğu haberinin büyük devletleri rahatsız etmesi sonucunda, Bâb-ı Âlî'yi uyarmaları aktarılmaktadır. Osmanlı Hükümeti olayları yatıştırmak amacıyla; "geri dön" emri vermesi üzerine, bağımsızlığını ilan etmeleri ve bunun gerekçelerini telgrafla Bâb-ı Âlî'ye bildirilmeleri anlatılmaktadır. Aynı zamanda, hükümetin kurulduğu dış devletlere resmî olarak bildirilmiş ve bütün dünya kamuoyuna duyurmak amacıyla Resmî Batı Trakya Ajansı'nı kurmaları ile ilgili durumlara da değinilmiştir. Ayrıca, 1913 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması, Osmanlı-Bulgar sınırının belirlenmesi ve Batı Trakya ile ilgili maddeler ve hükümetin sona ermesi yer almaktadır. Cemal Paşa'nın hatıralarında, Batı Trakyalılar ve Gaybî Trakya Hükümeti ileri gelenlerin bölgeyi Bulgarlara teslim etmemeye kararlı olmaları ile ilgili ifadeler ve Cemal Paşa'nın bölgenin Bulgarlara teslim edilmesi sırasında haberleştiği Bulgar General Toşef ile konuyla ilgili yazışmalarına da yer verilmektedir. Yazar; bu yazışmalar da, Batı Trakya'nın Bulgarlara tesliminde yaşanan zorlukların anlaşılacağı ifadelerin yer aldığını belirtmektedir.

Dördüncü bölümde, Birinci Dünya Harbi başlamadan öncesi kısaca Avrupalı Devletlerin genel durumu, Teşkilât-ı Mahsûsa'nın kurulması, amaçları, uyguladığı siyaset, örgütlenmesi ve bazı faaliyetleri ile Süleyman Askerî Bey'in bu teşkilattaki faaliyetleri ele alınarak aktarılmaktadır.

Yazar, Teşkilât-ı Mahsûsa'nın kuruluş tarihi ile ilgili araştırmacıların mutabakat sağlayamadığından birçok görüş olduğunu belirterek çeşitli görüşlere yer vermiş ve Harbiye Nezareti'ne bağlı olduğu Resmî yazışmalarda ifade edildiğine de değinmektedir. Halit Pehlivanlı'nın Teşkilât-ı Mahsûsa'nın kuruluş amacı ile ilgili görüşü şu şekilde paylaşılmakta; “...*Geniş manada İslam alemini, daha dar anlamda ise Osmanlı ülkesini işgallerden, her türlü düşmandan temizlemek için*” vatansever insanların bir teşkilât olduğunu belirtilmektedir.

Süleyman Askerî Bey ve Teşkilât-ı Mahsûsa faaliyetleri kısmında, Teşkilât-ı Mahsûsa'nın başına getirilmeden önce aldığı vazifeler, Süleyman Askerî Bey'in faaliyetleri anlaşılması açısından, bazı belgeleri değerlendirerek, belirli bölge için olan yazışma silsilesi, belirli muntikalardaki faaliyetleri ele alınmış, telgraflara yer verilmiştir.

Beşinci bölüm; Irak cephesi, Süleyman Askerî Bey'in Mustafa Kemal ile görüşmesi, Irak'a gelmesi, İngilizlere karşı mücadelesi, bizzat katıldığı Rota ve Şuaybiyye Muharebeleri ve intiharına değinilmiştir.

Süleyman Askerî Bey'in Irak cephesindeki faaliyetleri kısmında; Irak cephesi faaliyetlerine geçmeden önce, diğer cephe hakkında kısa bilgi verirken, Irak'ın durumu ve savunulmasında Enver Paşa'nın atladığı nokta ile İngilizler'in niyetlerine de değinilmektedir. Irak ve Havalisi Umum Kumandanlığına, Padişah'ın İrade-i Seniyyesi ile Vali ve Kumandan sıfatıyla görevlendirilmesine yer verilmektedir.

Askerî Bey'in, bölge halkının yüksek makamlı devlet adamları görmeye alışkın olduklarından pek kabul görülmediği ve kendisini gösterme adına, bölgeye geldiğinde birçok aşiret reisi ve efradı ile Irak ahali karşısında elindeki kamçıyı göstererek; “...*Irak'tan İngilizleri bu kamçı ile kovacağım, asıl hedefim Hindistan'ı zaptetmektir...*” şeklindeki ifadeleri ve yaptığı bazı hareketleri Irak ahalesinin kırılmasına sebep olmuştur.

Eski Irak ve Havalisi Umum Kumandanı Cavid Paşa'nın aşiretlere güvenilmemesi gerektiğini belirtmesine rağmen, Süleyman Askerî Bey'in çok güvenmesini ve İngilizler'in aşiretlere yönelik faaliyetleri, çeşitli zorluklara rağmen önemli sayıda kuvveti silah altına almayı başarması bu zaman zarfında geçen olaylar anlatılmaktadır.

Rota Muharebesi ve Süleyman Askerî Bey'in yaralanması kısmında; bölgede Türk ve İngiliz kuvvetlerin dengeleri, muharebenin tasvirsel anlatımı, yaralanması, Rota Muharebesi ve olaylarla ilgili Harbiye Nezaretine bilgi vermesi ile yaralanması nedeniyle yerine başkasının atanmasını istemesi ve yazışmalara yer verilmektedir.

Şuaybiyye Muharebesi'nde kuvvetlerin dengeleri, Süleyman Askerî Bey'in taarruz planı, İngiliz ordusunun nasıl konuçlanmış olduğu, yaralı olmasına rağmen harekâtı sedye de yönetmeye çalışması, muharebenin ayrıntılı anlatıldığı arşiv belgesi aktarılmaktadır.

Yazar; Süleyman Askerî Bey'in intiharı ile ilgili çeşitli hatıratlara dayanarak olayı aktaran şahısların silah modellerini karıştırmasının mümkün olup olmama durumuna, sonrasında devlet kararıyla şehit

kabul edilmesi açıklamalarıyla Askerî Bey'in ölümüyle ilgili anlatımların farklı bir değerlendirmesini sunmaktadır.

Eserin sonuç kısmında; kitabın kısa genel bir anlatımını yaparak, Bağdat Valisi Süleyman Naif Bey'in; "...Süleyman Askerî, vatanı için, vatanından başka her şeyini isteyerek ve gülerek feda etmiş bir Osmanlı idi" ifadesi ile sonlandırmaktadır.

Sonuç olarak; eser muhtevası itibariyle Süleyman Askerî Bey'in şahsında yaşanmış olayları ifade ederek, hayatlarını vatanları uğuruna feda etmekte çekinmeyen binlerce kahramanlarımızı anlatma adına ve halen günümüzde okuyucu tarafında merak konusu olan Teşkilât-ı Mahsûsa'ya içindeki kişi ile bir bakış sergileyerek, ulaşılabilen belgeler ve cereyan eden olaylarla sunulmaktadır.

Eserde olaylar genel bir bakış açısı ve sade bir anlatımla aktarılmasına rağmen, Süleyman Askerî Bey'in yaşamından aktarılan olaylarla, zamanın bulunduğu koşullar ile verilen mücadeleyi ve Teşkilât-ı Mahsûsa'ya dair bilgiler ile küçük resimleri birleştirmek suretiyle bütünü görebilme olanağını okuyucuya verebilmektedir.

Kitabın tek görseli olan kapakta yer alan Süleyman Askerî Bey'in fotoğrafı, çok kısa olan yaşamında ideallerini, gördüklerini ve öngördüklerini, bu bağlamda yapmak istediklerini, etrafındaki insanlara ve kendinden sonraki kuşaklara aktarılması yönünde izlenimler yansıtmaktadır. Süleyman Askerî Bey'in şahsi ve vazifelendirildiği görevler ile görev alanlarının yer aldığı fotoğrafların kitabın bir sonraki baskısında yer verilmesi görsel bir zenginlik kazandırırken, arşiv belgelerinin orjinallerine yer verilmesi ise çalışmanın akademik anlamda etkisini arttıracığı kanâatindeyim.